

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5–6 (237–238) травень–червень 2025

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал “Молодь і ринок” внесений до переліку наукових фахових видань України (категорія “Б”) у галузі педагогічних наук: 011 – Освітні педагогічні науки, наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886 (додаток 4). Спеціальності: 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта, наказ МОН України від 24.09.2020 № 1188 (додаток 5).

Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Видання зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.
Рішення Національної ради від 26.10.2023 № 1155, ідентифікатор медіа R30-01827

ISSN 2308-4634 (Print) “Молодь і ринок” індексується у таких базах даних: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2019 = 85.80; ICV 2020 = 82.12; ICV 2021 = 85.55; ICV 2022 = 80.94; ICV 2023 = 84.92)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.5–6/237–238.2025>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Микола ГАЛІВ – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Іван БАХОВ – д.пед.н., проф., Міжрегіональна академія управління персоналом

Наталія БИШЕВЕЦЬ – к.пед.н., Національний університет фізичного виховання і спорту України

Галина БІЛАВИЧ – д.пед.н., проф., ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Ірина ЗВАРИЧ – д.пед.н., проф., Київський національний торговельно-економічний університет

Микола ПАНТЮК – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Тетяна ПАНТЮК – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Лукаш ТОМЧИК – д.соц.н. (педагогіка), Педагогічний університет в Кракові, Польща

Надія Лаура СЕРДЕНЦЮК – к.пед.н., Сучавський університет імені Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія)

Даніель УОЛЛЕР – д.філос.н., Університет Центрального Ланкаширу (м. Престон, Великобританія)

Марія ЧЕПІЛЬ – д.пед.н., проф., академік АНВО України, Заслужений діяч науки і техніки України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Сергій ШАРОВ – к.пед.н., Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Олександра ЯНКОВИЧ – д.пед.н., проф., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; д.табiлiт., проф., Куявсько-Поморська Академія (м. Бидгощ, Польща)

Адреса редакції: Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

Тел. +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; веб-сайт: <http://mir.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету
(протокол № 5 від 29.05.2025)

Посилання на публікації “Молодь і ринок” обов’язкові

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Youth & market

MONTHLY SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL JOURNAL

No. 5–6 (237–238) May–June 2025

Published since February 2002

UDC 051 The journal “Youth and market” is included into the list of scientific professional publications of Ukraine (**category “B”**) in the field of pedagogical sciences: 011 – Educational, pedagogical sciences, the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 02.07.2020 No. 886 (Appendix 4). Specialties: 012 – Preschool education; 013 – Primary education; 014 – Secondary education (due to subject specializations); 015 – Professional education (according to specializations); 016 – Special education, order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 09.24.2020 No. 1188 (Appendix 5).

Founder and published: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Ivan Franko Str., 24, Drohobych, Lviv Region, Ukraine, postal code 82100
Edition is registered in the National Council of Ukraine for Television and Radio Broadcasting.
Decision of the National Council dated 26.10.2023 No. 1155, **media identifier R30-01827**

ISSN 2308-4634 (Print) “Youth and market” is indexed in such databases: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2019 = 85.80; ICV 2020 = 82.12; ICV 2021 = 85.55; ICV 2022 = 80.94; ICV 2023 = 84.92)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.5–6/237–238.2025>

EDITORIAL BOARD

Head editor: Mykola HALIV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

EDITORIAL BOARD MEMBERS

Ivan BAKHOV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Interregional Academy of Personnel Management*

Nataliya BYSHEVETS – *Candidate of Pedagogic Sciences, National University of Physical Education and Sports of Ukraine*

Halyna BILAVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., SHEE “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”*

Iryna ZVARYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Kyiv National University of Trade and Economics*

Mykola PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Tetyana PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Lukasz TOMCZYK – *Doctor of Social Sciences (Pedagogic), Pedagogical University of Cracow, Poland*

Nadia Laura SERDENCUC – *Candidate of Pedagogic Sciences, Stefan cel Mare University from Suceava (Romania)*

Daniel WALLER – *Doctor of Philosophy Sciences, University of Central Lancashire (Preston, UK)*

Mariya CHEPIL – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Sergii SHAROV – *Candidate of Pedagogic Sciences, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

Oleksandra YANKOVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University*

Editorial office: Ukraine 82100, Lviv region, Drohobych, Ivan Franko, 24 str,

Tel. +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; website: <http://mir.dspu.edu.ua>

Recommended for publication by Academic Council of Drohobych State Pedagogical University
(protocol No. 5, 29.05.2025)

Links to the publication of “Youth and market” obligatory

Edition reserves the right to shrink and correct the matter. Articles signed by author express their own point of view.

Authors of publications are responsible for the accuracy of facts, quotations, private names, geographical names, statistics etc.

Молодь і ринок

№ 5–6 (237–238) травень–червень 2025

ЗМІСТ

Григорій Васянович Філософсько-педагогічні та освітні наративи творчості Осипа Турянського.....	7
Вікторія Іванова Екологічно безпечна поведінка дітей дошкільного віку в природному довкіллі: дефінітивний аналіз та шляхи формування.....	17
Василь Гуменюк, Лариса Дудікова, Ольга Гуменюк Комунікативна компетентність майбутніх лікарів-стоматологів як основа ефективної професійної взаємодії в дитячій стоматології.....	22
Oksana Isayeva, Olga Zadorozhna Emerging global trends and innovations in medical education: shaping the future of health care training.....	28
Людмила Загородня Інтеграція театральної педагогіки у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.....	33
Ming Ding, Olga Soroka The content of the concept “stress resistance” in the context of professional training of future managers.....	38
Тетяна Пантюк, Надія Дудник, Дмитро Николин, Василь Суховерський, Василь Кушнір Формування соціальних та громадянських компетентностей особистості в умовах сучасної освіти.....	43
Тетяна Дудка, Лариса Стрільчук Сталий розвиток системи професійної освіти: шлях від теорії до практики.....	49
Леонід Оршанський, Іван Кузьмук Ретроспективний аналіз проблеми формування професійної культури майбутніх дизайнерів у зарубіжних та вітчизняних освітніх системах.....	54
Микола Галів, Ореста Карпенко Дошкільна освіта в Боснії і Герцеговині (кінець XX – початок XXI ст.): післявоєнна відбудова і реформи.....	61
Олександр Рухадзе, Микола Чумак Вплив соціокультурних детермінант на оновлення змісту фізичної науки в академічних умовах Наддніпрянщини (друга пол. XIX – поч. XX ст.).....	70
Анастасія Попелишкіна, Валентина Цина Сучасні тенденції формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн): вітчизняний досвід.....	76
Любов Прокопів, Вікторія Стинська Дослідження зарубіжної педагогічної думки в історичній ретроспективі (1990-ті – 2025 рр.).....	81
Ольга Лебідь, Едуард Рижко Формування прогностичних умінь майбутніх економістів: Е-сценарії навчання.....	86
Марія Вереш, Олена Шишацька, Людмила Ключ Порівняльний аналіз синхронного й асинхронного онлайн-навчання у закладах вищої освіти.....	93
Олена Дмитрієва Концертно-виконавська діяльність піаніста в час війни: культурологічний вимір.....	99
Юлія Савченко, Регіна Савченко Комплексний підхід до методів навчання естрадного співу студентів закладів вищої освіти.....	105

Tetiana Cherniuk, Bohdan Somriakov Thinking like a compiler: a systematic approach to solving grammatical tasks in exams.....	111
Володимир Шевченко, Олена Філонич Особливості формування творчості учнів в процесі технологічної підготовки при конструюванні виробів.....	117
Тетяна Надім'янова, Віталій Мацигін Підготовка майбутніх педагогів до реалізації виховних функцій класного керівника в загальноосвітніх школах України (кінець XX – початок XXI ст.).....	121
Мар'яна Кекош, Олег Кекош Невербальні засоби комунікації в професійній діяльності педагога.....	126
Неля Сірант, Анна Кравчишин Можливості використання інтерактивних методів навчання у закладах початкової освіти.....	132
Світлана Кишакевич, Галина Стець Інтеграція сучасних технологій у викладання естрадного вокалу: нові можливості для розвитку творчості.....	136
Іван Трегуб, Володимир Трегуб, Євгеній Напара Принцип роботи гідроелектростанції замкнутого типу.....	141
Наталія Черепаня Виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства в умовах сучасних викликів.....	148
Марія Крива, Галина Батіг Організація освітнього процесу у дистанційних школах України.....	153
Ольга Кіршова Підготовка магістрантів до навчання студентів-філологів пошукового читання німецькою мовою.....	158
Геннадій Бондаренко, Ніна Руденко, Наталія Семеній Підготовка майбутніх учителів до формування соціально-емоційних навичок учнів початкових класів.....	163
Khrystyna Kalahurka, Mariia Hrytsai Formation of a professional environment for the development of teachers' critical thinking.....	167
Зоряна Дзюбата Формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти за спеціальністю “Облік і оподаткування” згідно з принципами моделі освіти, орієнтованої на результат (ООР).....	172
Ольга Снітовська Проблема організації науково-дослідницької роботи у ЗВО зарубіжжя в історіографії української компаративістики.....	178
Леся Музика Деякі особливості формування мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.....	184
Алла Моренцова Формування готовності до читання англійською мовою у студентів немовних вищих навчальних закладів.....	189
Галина Гошко Психолого-педагогічний аналіз понять “Спроможність” та “Взаємодія” у контексті професійної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України.....	194
Тетяна Фатянова Практичні аспекти підготовки студентів до впровадження природничої освітньої галузі в межах інтегрованого курсу “Я досліджую світ”.....	199
Oleh Zatserkovnyi Interplay of employability of graduates and English language proficiency: a case study from a Ukrainian public university.....	204
Павло Квак Ігрові платформи у навчанні програмування школярів в умовах дистанційної освіти.....	209
Арсен Немцев Основні принципи методології музичної освіти Емілія Жака-Далькроза.....	217

Youth & market

No. 5–6 (237–238) May–June 2025

CONTENTS

Hryhorii Vasianovych Philosophical-pedagogical and educational narratives in the creative work of Osyp Turianskyi.....	7
Viktoriya Ivanova Ecologically safe behavior of preschool-age children in the natural environment: definitional analysis and ways of formation.....	17
Vasyl Humeniuk, Larysa Dudikova, Olha Humeniuk Communicative competence of future dentists as the basis of effective professional interaction in pediatric dentistry.....	22
Oksana Isayeva, Olga Zadorozhna Emerging global trends and innovations in medical education: shaping the future of health care training.....	28
Liudmyla Zahorodnia Integration of theatre pedagogy in the process of professional training of future teachers of preschool education institutions.....	33
Ming Ding, Olga Soroka The content of the concept “stress resistance” in the context of professional training of future managers.....	38
Tetiana Pantiuk, Nadiia Dudnyk, Dmytro Nykolyn, Vasyl Sukhovskyy, Vasyl Kushnir Formation of social and civic competences of an individual in the context of modern education.....	43
Tetyana Dudka, Larysa Strilchuk Sustainable development of the vocational education system: the path from theory to practice.....	49
Leonid Orshanskyi, Ivan Kuzmuk A retrospective analysis of the problem of forming the professional culture of future designers in foreign and domestic educational systems.....	54
Mykola Haliv, Oresta Karpenko Preschool education in Bosnia and Herzegovina (late 20th – early 21st centuries): post-war reconstruction and reforms.....	61
Olexandr Rukhadze, Mykola Chumak The influence of socio-cultural determinants on updating the content of physical science in the academic environment of the Naddniprianshchyna (second half of the XIX century – the beginning of the XX century).....	70
Anastasia Popelyshkina, Valentyna Tsyna Current trends in forming the pedagogical culture of bachelor of vocational education (design): domestic experience.....	76
Liubov Prokopiv, Viktoriia Stynska Research of foreign pedagogical thought in historical retrospect (1990–2025).....	81
Olha Lebid, Eduard Ryzhko Formation of future economists’ prognostic skills: E-scenarios of learning.....	86
Mariya Veresh, Olena Shyshatska, Liudmyla Klos Comparative analysis of synchronous and asynchronous online learning in higher education institutions.....	93
Olena Dmytriieva Concert and performance activities of a pianist in wartime: cultural dimension.....	99
Yuliia Savchenko, Rehina Savchenko An integrated approach to the methods of teaching pop vocals to university students.....	105

Tetiana Cherniuk, Bohdan Somriakov Thinking like a compiler: a systematic approach to solving grammatical tasks in exams.....	111
Volodymyr Shevchenko, Olena Filonych Features of forming students' creativity in the process of technological training in product design.....	117
Tetiana Nadimyanova, Vitaliy Matsigin Preparation of future teachers for the implementation of the educational functions of the classroom teacher in secondary schools of ukraine (end of the XX – beginning of the XXI century).....	121
Mariana Kekosh, Oleh Kekosh Nonverbal means of communication in the teachers' professional activity.....	126
Nelia Sirant, Anna Kravchyslyn Opportunities for using interactive teaching methods in primary education institutions.....	132
Svitlana Kyshakevych, Halyna Stets Integration of modern technologies into pop vocal teaching: new opportunities for creative development.....	136
Ivan Ttrehub, Volodymyr Trehub, Yevhenii Napara The principle of operation of a closed-cycle hydroelectric station.....	141
Nataliia Cherepania Education of preschool children by means of ethnography in the context of modern challenges.....	148
Mariia Kryva, Halyna Batih Organization of the educational process in distance schools of Ukraine.....	153
Olha Kirshova Preparation of master's students for philology students' tuition of german-language selective reading.....	158
Hennadii Bondarenko, Nina Rudenko, Natalia Semenii Preparing future teachers to develop social and emotional skills of primary school students.....	163
Khrystyna Kalahurka, Mariia Hrytsai Formation of a professional environment for the development of teachers' critical thinking.....	167
Zoriana Dziubata Formation of foreign language communication competence of students majoring in accounting and taxation according to the principles of Outcome-Based Education.....	172
Olha Snitovska Problem of organizing research work in foreign higher education institutions in the historiography of ukrainian comparative studies.....	178
Lesia Muzyka Some peculiarities of forming future music teachers' motivation in the process of teaching piano playing.....	184
Alla Morentsova Formation of readiness for reading in english among students of nonlinguistic higher educational institutions.....	189
Halyna Hoshko Psychological-pedagogical analysis of the terms "Capability" and "Interaction" during the professional training of future officers of the Armed Forces of Ukraine.....	194
Tetiana Fatianova The practical aspects of preparing students for the implementation of the natural sciences educational field within the integrated course "I explore the world".....	199
Oleh Zatserkovnyi Interplay of employability of graduates and English language proficiency: a case study from a Ukrainian public university.....	204
Pavlo Kvak Gamified platforms for programming education of schoolchildren under distance learning conditions.....	209
Arsen Nemtsev Basic principles of Emile Jaques-Dalcroze's methodology of music education.....	217

УДК 378.011.3-051:[373.3.015.31:316.613.4]

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.325931>

Геннадій Бондаренко, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5978-5138>

Ніна Руденко, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6274-9311>

Наталія Семеній, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0095-8449>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Тематика формування соціально-емоційних навичок в учнів молодшого шкільного віку набуває все більшої популярності. У зв'язку з цим нами проаналізовано дослідження зарубіжних та вітчизняних учених, які активно вивчали цю проблему. Проведено письмове опитування серед студентства задля визначення рівня їхньої готовності до формування соціально-емоційного навчання (СЕН) в учнів. Подано методичні рекомендації щодо сучасних методів та форм організації роботи зі студентами, які сприятимуть підвищенню рівня їхньої навченості у формуванні СЕН в учнів. Описано й проаналізовано відеоконтент та активності, які зможуть застосовувати студенти у подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: соціально-емоційні навички; початкова школа; СЕН “Зерна”; емпатія; емоційний інтелект.

Рис. 2. Літ. 8.

Hennadii Bondarenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Head of the Primary Education Department,

Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5978-5138>

Nina Rudenko, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the
Primary Education Department,

Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6274-9311>

Natalia Semenii, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the
Department of Primary Education,

Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0095-8449>

PREPARING FUTURE TEACHERS TO DEVELOP SOCIAL AND EMOTIONAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

The topic of developing socio-emotional skills in primary school pupils is becoming increasingly popular. The article deals with the issue of training future primary school teachers to develop socio-emotional skills (SES) in primary school students. The relevance of the study is due to the growing role of emotional intelligence in the educational process and the need to develop students' skills of self-regulation, empathy, responsibility and effective communication.

The article analyses modern research by domestic and foreign scholars on methods of socio-emotional learning. A written survey was conducted among students of pedagogical specialties to determine the level of their readiness to implement SES in practice. It was found that although students are aware of the importance of socio-emotional learning, they lack practical experience and methodological knowledge for its effective application.

The article proposes methodological recommendations for the training of future teachers, including the use of interactive teaching methods, modelling of pedagogical situations, introduction of video content and digital tools. Particular attention is paid to the development of activities that can be used in the future professional activities of students to develop the social and emotional skills of primary school students.

Special attention is given to the role of technology in SES development, with a focus on digital resources, gamification, and multimedia tools that can enhance student engagement. The article emphasizes the importance of reflective practices and

continuous professional development for future teachers, ensuring they are equipped with strategies to foster a supportive and emotionally intelligent learning environment.

Keywords: *socio-emotional skills; primary school; SES “Zerna”; empathy; emotional intelligence.*

Постановка проблеми. У зв'язку з пандемією Covid-19 та російською агресією стосовно України виникла нагальна потреба розвитку соціально-емоційних навичок людей різних вікових груп, зокрема й дітей шкільного віку. Науковці їх означають як *Soft Skills* (м'які навички) і зараховують до категорії навичок майбутнього. Важливість цього поняття в освіті України зросла у зв'язку із реформою в системі освіти. У змісті реформи Нової української школи (НУШ) закладено поняття *м'яких навичок*, тому особливо важливо впроваджувати в українську освіту соціально-емоційні навички (СЕН), соціально-емоційне та етичне навчання (СЕЕН) [4, 43].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Науковці приватного дослідного Університету Еморі (Emory University) понад 20 років створювали і вдосконалювали соціально-емоційне й етичне навчання (СЕЕН) на основі: філософських ідей Далай-лами XIV та інших відомих світових мудреців про універсальну світську етику, що базується на розумінні, співпереживанні; праць з емоційного інтелекту американського психолога Деніела Гоулмана та найкращих освітніх практик. Далай-лама XIV стверджує, що освіта є унікальним, а можливо, і єдиним способом пропагування цінностей та соціально-емоційних навичок, таких як радість та щастя [3, 69]. Університет Еморі проводить активну роботу у Центрі споглядальної науки і етики. Науковці пропонують сім різних курсів для підготовки освітян до впровадження СЕЕН серед учнівства, починаючи від безкоштовного самостійного ознайомчого курсу СЕЕН [8].

Принципи СЕЕН докладно описав у своїй науковій праці Д. Гоулман [7]. Упродовж останнього десятиліття ефективність СЕЕН як практичного засобу формування м'яких навичок у здобувачів освіти підтверджено досвідом практиків з багатьох країн світу абсолютно різних за освітніми, культурними та релігійними традиціями і переконаннями.

Дефініцію *соціально-емоційне навчання* (СЕН) вживають для узагальнення великого кола неакадемічних навичок, які необхідні для: постановки цілей, керування поведінкою, побудови відносин, обробки і запам'ятовування інформації. Такі навички формуються та розвиваються впродовж усього життя та є важливими для побудови щасливого приватного життя та успішної кар'єри. Ці навички об'єднуються у три множини, які взаємно перетинаються: когнітивну, соціальну та емоційну. Ці множини навичок динамічні, постійно розширюються і пов'язані із особистим переконанням, ставленням, світоглядом, характером та цінностями

індивіда, які формуються його найближчим оточенням [2].

З 2009 р. лабораторія з екологічних підходів до соціально-емоційного навчання (англ. EASEL Lab) Гарвардської вищої школи освіти досліджувала ефективні програми СЕН для дітей дошкільного віку, учнів початкової, середньої та старшої шкіль. Вчені вивчали навички, на які були спрямовані такі програми та педагогічні підходи їхньої реалізації. На основі аналізу понад 50 ефективних науково обґрунтованих програм СЕН розроблено програму СЕН “Зерна”. На відміну від традиційних комплексних програм СЕН, практики СЕН “Зерна” є гнучкими, доступними і не вимагають багато часу на реалізацію [5].

Результати досліджень EASEL Lab у різних країнах (США, Бразилія, Канада та ін.) показали, що активності Програми СЕН “Зерна” сприяють поліпшенню уваги, виконавчих функцій мозку, навичок саморегуляції, просоціальної поведінки, взаємин між учнями та вчителями, процентне співвідношення випадків порушення дисципліни зменшилося [5].

Сьогодні українські науковці теж доєдналися до вивчення результативності СЕЕН та СЕН у формуванні м'яких навичок здобувачів освіти, зокрема і початкової школи. Так, у 2023 р. завдяки ГО “ЕдКемп Україна” було проведено велике міжнародне дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) щодо вимірювання рівнів сформованості соціальних та емоційних навичок у здобувачів освіти. На базі 450 закладів середньої освіти з різних регіонів України було апробовано інструментарій і отримано дані, які становитимуть основу для реальної оцінки ефективності впровадження СЕН в Україні [4, 43–45].

Отже, зважаючи на актуальність розвитку м'яких навичок у здобувачів освіти, зокрема і початкової ланки, однією з важливих дослідницьких проблем є підготовка майбутніх учителів до формування СЕН учнів початкових класів у контексті реформування освіти України.

Саме тому **метою статті** є розкриття ефективних практик підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-емоційних навичок учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Соціально-емоційне навчання (СЕН) – компонент освітнього процесу, який включає в себе знання, навички, переконання, підходи, поведінку та компетентності, які допомагають учням бути ефективними на уроках і у позаурочній діяльності, реалізовувати їх на всіх стадіях розвитку особистості.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

СЕН зосереджує увагу на розвитку різноманітних навичок: емпатії, умінні осмислювати різні точки зору, розпізнавати й розуміти емоції, співпрацювати з іншими, критично мислити, долати дистрес, розв'язувати проблеми, креативності, цілепокладанні тощо.

Учні та дорослі щодня використовують соціально-емоційні навички, щоб спілкуватися, розв'язувати проблеми, ставити цілі й конструктивно проживати емоції. Діти не народжуються із розвиненими соціально-емоційними навичками, однак вони розвиваються з часом за підтримки дорослих. Педагоги, батьки, опікуни та інші дорослі в житті дітей можуть допомогти їм опанувати ці навички, моделюючи різні ситуації й використовуючи різні стратегії, зокрема діяльнісний підхід, що є ефективним для розвитку соціально-емоційних навичок.

Зарубіжні вчені К. Кіпріано, М. Дж Страмблер, М. Кірк та інші провели суттєве дослідження СЕН у дітей, починаючи від дошкільного віку і завершуючи підлітковим. Воно тривало 12 років та охоплювало 53 країни, 575 361 учнів. Результати дослідження засвідчили про те, що школярі, залучені до програм з розвитку соціально-емоційних навичок, значно їх поліпшили, змінили свою поведінку, підвищили академічну успішність [6]. Це свідчить про необхідність роботи з учнями задля підвищення рівня СЕН.

Задля визначення рівня обізнаності студентів щодо особливостей формування в учнів початкової школи соціально-емоційного інтелекту нами було розроблено опитувальник Google Forms. (<https://docs.google.com/forms/d/1HOIWX28Unw93f3h6JcaYENTTRoLX9AvXNrlpY9p4ono/edit?pli=1>)

Деякі його результати подано на рис.1 та 2.

Як ви оцінюєте свій рівень знань про соціально-емоційне навчання?
20 відповідей

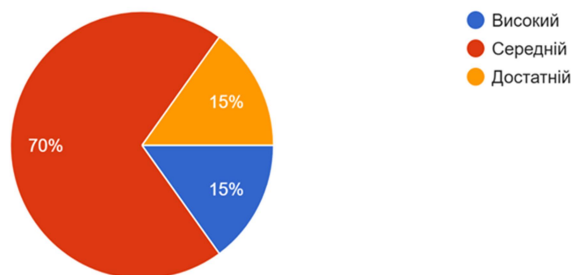

Рис. 1. Рівень знань про СЕН студентами спеціальності “Початкова освіта”.

Чи застосовували ви під час навчання методики розвитку соціально-емоційних навичок в учнів?
20 відповідей

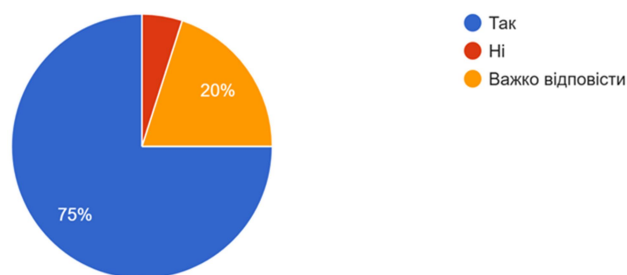

Рис. 2. Застосування методики розвитку СЕН в освітньому процесі.

Відповідно до діаграм, на думку студентів, вони мають середній рівень знань про СЕН. Процесуальний компонент готовності до реалізації методів СЕН в освітньому процесі продемонстрували 75 % студентів. Під час надання розширених відповідей щодо методичного інструментарію 78 % респондентів вказали на бесіди та розповіді як основні методи формування СЕН, що вказує на

незначну їхню обізнаність у цьому питанні. Результати проведеного опитування показують необхідність розширення уявлень студентів щодо особливостей формування соціально-емоційних навичок молодших школярів.

Дієвим інструментом взаємодії зі студентами є використання платформи Youtube. Під час опрацювання відеоконтенту, який містить платформа,

викладач має можливість впливати на усвідомлення його змісту студентами через запитання, обговорення та дискусії. Пропонуємо для перегляду відеоканал https://www.youtube.com/@sel_kernels_ua, який містить короткі відео щодо особливостей запровадження СЕН в освітньому процесі вчителями-практиками. Вивчення цього матеріалу допомагає студентам побачити, як проводити пропонувані активності з майбутніми вихованцями.

Для практичної навченості студентів соціально-емоційних навичок варто запропонувати їм створити та підібрати активності для учнів 1–4-х класів. Така діяльність дасть змогу створити власне портфоліо для обміну думками серед студентської спільноти щодо ефективності впровадження завдань з формування соціально-емоційних навичок.

Такими вправами можуть бути:

“Мова емоцій” – орієнтована на формування навичок усвідомлення та демонстрації власних емоцій. Так, учні мають транслювати розуміння і висвітлення своїх емоцій через висловлювання “Я відчуваю (назва емоції) ..., тому що ..., і я хотіла б ...”.

“Кольорові емоції” – допомагає учням висловити свої емоції через образотворче мистецтво. Учні мають намалювати емоції так, як вони їх розуміють, після чого порівняти з емоціями інших. Під керівництвом учителя школярі вчаться розрізняти свої емоції та емоції інших.

“Емоційне дзеркало” – сприяє впізнаваності різних емоцій та їхнє “переживання” завдяки ігровій діяльності. Сенса цієї гри полягає у тому, щоб учні демонстрували один одному різні емоції та повторювали їх, розповідаючи про те, коли вони їх відчували. Такий обмін допоможе усвідомити, що різні люди по-різному можуть сприймати і переживати різні емоції, однак усі вони схожі.

“Що відчуває герой?” – основною метою цього завдання є навчитися розуміти та розрізняти емоції інших через персоналії героїв. Учні пропонується перегляд мультфільму чи читання казки, де робиться акцент на мотивах і причинах поведінки головного героя.

“Впізнай емоцію” – дозволяє навчити дітей розрізняти емоції за мімікою. Для проведення активності школярам пропонується переглянути відео, яке відображає різні емоції людей, без аудіального супроводу. Перед початком перегляду вони отримують завдання – виписати емоції, які переживають герої. Після первинного перегляду відео відбувається вторинний, під час якого діти порівнюють свої відповіді та зіставляють з правильними. Так учні вчаться розуміти емоції інших не лише за інтонаційним супроводом, а й за допомогою міміки та жестів.

“Комплімент дня” – здійснюється задля створення позитивної атмосфери в класі та усвідомлення значимості та впливу власних слів на інших.

Учні пропонується робити щирі компліменти один одному кожного дня та спостерігати за реакціями людей. Таке завдання сприятиме розумінню того, як вербальне спілкування може вплинути на емоційний стан інших людей та власний [1].

Подібні завдання позитивно впливають на обізнаність студентів щодо практик та засобів взаємодії з учнями для формування їхніх соціально-емоційних навичок. Використання відеоконтенту й активних вправ і завдань допоможе студентам ефективно формувати навички СЕН у школярів.

Висновки. Аналіз праць зарубіжних та вітчизняних учених продемонстрував високий рівень зацікавленості вчених у розвитку СЕН серед учнів різних вікових категорій. Усі вони одностайні щодо необхідності цілеспрямованого впливу на формування зазначених навичок. Для визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до формування СЕН в учнів нами розроблено й апробовано опитувальник з 21 студентом 3-го курсу спеціальності “Початкова освіта”. Результати опитувальника продемонстрували, що майбутні вчителі не володіють достатнім рівнем знань, умінь та навичок щодо формування СЕН. Для вирішення цього питання нами запропоновані активності та відеоконтент для студентів, який позитивно впливає на їхню обізнаність з досліджуваного питання.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті можливостей застосування штучного інтелекту у формуванні соціально-емоційних навичок майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладка О., Дмитренко Н., Панченко В. та ін. Застосування прийомів соціально-емоційного навчання у формуальному оцінюванні майбутніх учителів англійської мови. *Молодь і ринок*. 2024. № 2/222. С. 80–85. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298742>
2. Гриневич Л. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи “Нова українська школа” / за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ : Видавнича група “Шкільний світ”, 2021. 312 с.
3. Далай-Лама. Книга радості. Вічне щастя в мінливому світі / пер з англ. Т. Микитюк. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2018. 398 с.
4. Елькін О.Б. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м’яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 1(10). С. 42–56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(10\).2023.281654](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(10).2023.281654)
5. Програма СЕН “Зерна”: методичний посібник. Запоріжжя : Статус. 2024. 168 с.
6. Cipriano C., Strambler M.J., Naples L.H. etc. The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.13968>
7. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York : Random House Publishing Group. 2006. 352 p.

FORMATION OF A PROFESSIONAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF TEACHERS' CRITICAL THINKING

8. SEE LEARNING. URL: <http://seelearning.emory.edu/uk> (дата звернення: 20.03.2025).

REFERENCES

1. Hladka, O., Dmitrenko, N. & Panchenko, V. et al. (2024). Zastosuvannia priomiv sotsialno-emotsiinoho navchannia u formuvalnomu otsiniuvanni maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy [Application of Social and Emotional Learning Techniques in the Formative Assessment of Future English Language Teachers]. *Youth & market*. № 2/222. pp. 80–85. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298742> [in Ukrainian].
2. Hrynevych, L. (2021). Mozhlyvosti dlia realizatsii sotsialno-emotsiinoho navchannia v ramkakh reformy "Nova ukrainska shkola" [Opportunities for implementing social and emotional learning within the framework of the New Ukrainian School reform]. (Eds.). L. Hrynevych, S. Kalashnikovi. Kyiv, 312 p. [in Ukrainian].
3. Dalai-Lama (2018). Knyha radosti. Vichne shchastia v minlyvomu sviti [The Book of Joy. Eternal happiness in a changing world]. Kharkiv, 398 p. [in Ukrainian].
4. Elkin, O.B. (2023). Sotsialno-emotsiine navchannia yak zatrebuvana praktyka formuvannia miaklykh navychok uchnivstva: suchasni vyklyky ta dosvid Ukrainy [Social and Emotional Learning as a Demanded Practice of Developing Soft Skills of Apprenticeship: Current Challenges and Experience of Ukraine]. *Social work and social education*. No. 1(10). pp. 42–56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(10\).2023.281654](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(10).2023.281654) [in Ukrainian].
5. Prohrama SEN "Zema" (2024). [SES Grain Programme: a methodological guide]. *Methodical manual*. Zaporizhzhia, 168 p. [in Ukrainian].
6. Cipriano, C., Strambler, M.J., Naples, L.H. et al. The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.13968> [in English].
7. Goleman, D. (2006). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York : Random House Publishing Group. 352 p. [in English].
8. SEE LEARNING. Available at: <http://seelearning.emory.edu/uk> (Accessed 20 Mar. 2025) [in English].

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025

UDC [37.011.3-051:005.336.2/.5]:159.955-021.412.1
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.327057>

Khrystyna Kalahurka, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the General Pedagogy and
Pedagogy of Higher Education Department,
Lviv Ivan Franko National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3179-4694>
Mariia Hrytsai, Master's Degree Student of the Faculty of
Pedagogical Education, Lviv Ivan Franko National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1421-5665>

FORMATION OF A PROFESSIONAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF TEACHERS' CRITICAL THINKING

The peculiarities of the formation of a professional environment for the development of teachers' critical thinking have been investigated in the article. The essence of the concept "critical thinking" has been revealed based on the analysis of psychological and pedagogical literature. Principles and functions of critical thinking have been considered, and the conditions for the professional development of teachers' critical thinking have been specified. The factors that most effectively influence the formation of critical thinking have been identified, including interactive teaching methods, professional environment, reflective practices, mentorship, professional cooperation, and self-education. These factors contribute to the development of teachers' critical thinking and form a positive environment for improving the quality of education.

Based on the empirical research conducted using the methods of critical thinking assessment, such as the California Critical Thinking Skills Test, Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal, Reflective Judgment Model, it has been found that the teachers have well-developed skills of information analysis and the ability to assess the reliability and logic of arguments. The study conducted according to the Reflective Judgment Model has demonstrated that educators can analyze information, assess its reliability, and take into account different points of view. Teachers also demonstrate flexibility, the ability to adapt to change, make decisions under uncertainty, and use creative approaches to problem-solving that highlight their creative potential in teaching and upbringing.

It has been found that there are many obstacles to the development of critical thinking, such as the lack of internal motivation for self-development, organizational limitations, fear of innovations in professional activities, insufficient qualification of teachers in methods of developing critical thinking.

Methodological recommendations for the development of teachers' critical thinking have been proposed. They include using problem-based learning methods, a method of cases, brainstorming; interactive techniques (web quests; digital platforms, such as Padlet, Kahoot and Edmodo; participation in pedagogical training courses and workshops; using tools for self-assessment and critical thinking).

Keywords: critical thinking; teacher's professional environment; components of critical thinking; factors for developing critical thinking; methodological recommendations.

Fig. 1. Ref. 10.